ISSN 2311-5149

НАУКОВІ ЗАПИСКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ» СЕРІЯ «ЕКОНОМІКА»

Серію засновано 08.09.1999 р.

№ 18(46)

Науковий журнал
(щоквартальник)

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2020

Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка»»

Засновано 08.09.1999 року Національним університетом «Острозька академія»
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21245-11045Р від 12 березня 2015 р.

Журнал додано до переліку наукових фахових видань України з економіки
на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 515 від 16 травня 2016 р.
Журнал зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань
(ISSN International Centre. Paris, Franse): ISSN 2311-5149 (друкований)
Журнал входить до «Переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» на підставі Наказу МОН України № 975 від 11.07.2019 – категорія «Б»
Журнал додано до міжнародних наукометричних баз і каталогів наукових видань:

INDEX COPERNICUS (ICV 2017 = 74,48)
EBSCO Publishing, Inc.
ResearchBib
Ulrichsweb (Ulrich's Periodicals Directory)
DOI: 10.25264/2311-5149
Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)
Google Академія (h-індекс 9)
Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського
Бібліометрика української науки
Україніка наукова
Український реферативний журнал «Джерело»

Друкується за ухвалою вченої ради Національного університету «Острозька академія»
Протокол № 2 від 24 вересня 2020 року
Засновник журналу: Національний університет «Острозька академія»;
Видавець: видавництво Національного університету «Острозька академія».

Редакційна колегія:

Шулик Ю. В. (головний редактор, к. е. н., доц., Острог, Україна) yuliia.shulyk@oa.edu.ua;
Козак Л. В. (д. е. н., доц., заступник головного редактора, Острог, Україна); lyudmyla.kozak@oa.edu.ua;
Дем'янчук О. І. (к. е. н., доц., відповідальний редактор, Острог, Україна); olha.demianchuk@oa.edu.ua.

Аверкина М. Ф. (д. е. н., проф., Острог, Україна); maryna.averkyna@oa.edu.ua;
Бранч Джон (д. е. н., Анн Арбор, Мічиган, США); jdbranch@umich.edu;
Власюк А. П. (д. тех. н., проф., Острог, Україна); anatoliy.vlasyuk@oa.edu.ua;
Вітлінський В. В. (д. е. н., проф., Київ, Україна);wite101@meta.ua;
Гарі Кук (д. е. н., проф., Ліверпуль, Великобританія); g.cook@hull.ac.uk;
Іванчук Н.В. (к. е. н., доц., Острог, Україна); natalia.ivanchuk@oa.edu.ua;
Кнейслер О. В. (д. е. н., доц., Тернопіль, Україна); olgakne@gmail.com;
Кондратенко Н. О. (д. е. н., проф., Харків, Україна); 2123kondratenko@gmail.com;
Кривицька О. Р. (к. е. н., доц., Острог, Україна); olha.kryvytska@oa.edu.ua;
Левицька С. О. (д. е. н., проф., Рівне, Україна); levitska.svitlana@yahoo.com;
Мамонтова Н. А. (д. е. н., проф., Острог, Україна); nataliya.mamontova@oa.edu.ua;
Матвійчук А. В. (д. е. н., проф., Київ, Україна); editor@nfmte.com;
Новоселецький О. М. (к. е. н., доц., Острог, Україна); oleksandr.novoseletskyy@oa.edu.ua;
Олак Антоні (хабілітований доктор економіки, професор факультет управління Люблінської політехніки, Люблін, Польща); antonio130@vp.pl;
Онишко С. В. (д. е. н., проф., Ірпінь, Україна); onyshko_sv@ukr.net;
Павел Джсканьський (доктор, Інститут Права, економіки і управління, Факультет Права, менеджменту та управління, Університет Яна Кохановського у Кєльце, Польща); pdziekan@interia.eu;
Пауло Реіс Мурао (доктор економіки факультет економіки університету Міньо, Брага, Португалія); paulom@eeg.uminho.pt;
Пукава Ришард (доктор Державної вищої технічно-економічної школи в Ярославі, Польща); ryszard.pukala@interia.pl ;
Стецюк Іван (професор Факультету фінансів, Школи менеджменту, Квебецького Університету, Канада); stetsyuk.ivan@uqam.ca;
Талавера Олександр (професор фінансової школи менеджменту, університету Свонсі, Великобританія); oleksandr.talavera@gmail.com;
Ткаченко Н. В. (д. е. н., проф., Київ, Україна); tkachenko_nt@ukr.net;
Топішко І. І. (к. е. н., доц., Острог, Україна); ivan.topishko@oa.edu.ua;
Харчук Ю. Ю. (к. е. н., доц., Острог, Україна); julia.kharchuk@oa.edu.ua;
Шебеко К. К. (д. е. н., проф., Пінськ. Білорусь); box@polessu.by;
Яворська Т. В. (д. е. н., проф., Львів, Україна); tanya_yav@ukr.net.

Editorial board:

Shulyk Y. V. (PhD, docent, editor-in-chief); yuliia.shulyk@oa.edu.ua.
Kozak L. V. (PhD, docent, deputy editor); lyudmyla.kozak@oa.edu.ua;
Demianchuk O. I. (PhD, docent, responsible editor); olha.demianchuk@oa.edu.ua.

Averkyna M. F. (PhD, prof., Ostroh, Ukraine); maryna.averkyna@oa.edu.ua;
John Branch (PhD, Ann Arbor, Michigan, USA); jdbranch@umich.edu;
Vlasyuk A. P. (PhD, prof., Ostroh, Ukraine); anatoliy.vlasyuk@oa.edu.ua;
Vitlinskyi V. V. (PhD, prof., Kyiv, Ukraine); wite101@meta.ua;
Gary Cook (PhD, prof., Director Hull University Business School Faculty of Business, Law and Politics Hull University Business School, Liverpool, United Kingdom); g.cook@hull.ac.uk;
Ivanchuk N.V. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); natalia.ivanchuk@oa.edu.ua;
Kneisler O. V. (PhD, docent, Ternopil, Ukraine); olgakne@gmail.com;
Kondratenko N.O. (PhD, prof., Kharkiv, Ukraine); 2123kondratenko@gmail.com;
Kryvytska O. R. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); olha.kryvytska@oa.edu.ua;
Levytska S. O. (PhD, prof., Rivne, Ukraine); levitska.svitlana@yahoo.com;
Mamontova N. A. (PhD, prof., Ostroh, Ukraine); nataliya.mamontova@oa.edu.ua;
Matviichuk A. V. (PhD, prof., Kyiv, Ukraine); editor@nfmte.com;
Novoseletskyi O. M. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); oleksandr.novoseletskyy@oa.edu.ua;
Olak Anthony (PhD, prof., Lublin, Poland); antonio130@vp.pl;
Onyshko S. V. (PhD, prof., Irpin, Ukraine); onyshko_sv@ukr.net;
Paweł Dziekański (PhD, Faculty of Law, Management and Administration, Jan Kochanowski University in Kielce, Poland); pdziekan@interia.eu;
Paulo Jorge Reis Mourao (PhD, Braga, Portugal); paulom@eeg.uminho.pt;
Ryszard Pukała (PhD, State Higher School of Technology and Economics in Jarosław, Poland); ryszard.pukala@interia.pl;
Ivan Stetsyuk (PhD, Professor of Finance Department, Quebec University School of Management, Canada); stetsyuk.ivan@uqam.ca;
Oleksandr Talavera (Professor of Finance School of Management, Swansea University, UK); oleksandr.talavera@gmail.com;
Tkachenko N. V. (PhD, prof., Kyiv, Ukraine); tkachenko_nt@ukr.net;
Topishko I. I. (PhD, docent, Ostroh, Ukraine); ivan.topishko@oa.edu.ua;
Kharchuk Yu. Yu. (PhD, Ostroh, Ukraine); julia.kharchuk@oa.edu.ua;
Shebeko K. K. (PhD, prof., Pinsk, Belarus); box@polessu.by;
Yavorska T. V. (PhD, prof., Lviv, Ukraine); tanya_yav@ukr.net.

Адреса редакції: Національний університет «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.

Головний редактор *Ю. В. Шулик*
Заступник головного редактора *Л. В. Козак*
Відповідальний редактор *О. І. Дем'янчук*
Комп'ютерна верстка *Н. О. Крушинської*
Художнє оформлення обкладинки *К. О. Олексійчук*
Коректор *А. О. Самсонюк*
Коректор англомовних текстів *Р. Т. Шулик*

Ліцензія Creative Commons «Attribution-NonCommercial»
(«Із зазначенням авторства – Некомерційна») 4.0 Всесвітня (CC-BY 4.0).
Creative Commons License «Attribution-NonCommercial» 4.0 International (CC-BY 4.0).
© Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020

ISSN 2311-5149
DOI: 10.25264/2311-5149-2020-18(46)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

© Ю. Ю. Вергелюк, Б. Ю. Верещака

Отримано: 14 вересня 2020 р.

Прорецензовано: 20 вересня 2020 р.

Прийнято до друку: 22 вересня 2020 р.

e-mail: strchk81@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2020-18(46)-50-56

Вергелюк Ю. Ю., Верещака Б. Ю. Діяльність страхових компаній в україні під впливом реформування регулюючих заходів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал.* Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2020. № 18(46). С. 50–56.

УДК: 336:368.1(477)

JEL-класифікація: G220, J280, E640, E310

ORCID-ідентифікатор: https://orcid.org/0000-0003-1773-6631

Вергелюк Юлія Юріївна,
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансових ринків,
Університет державної фіскальної служби України

Верещака Богдана Юріївна,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Університету державної фіскальної служби України

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ РЕФОРМУВАННЯ РЕГУЛЮЮЧИХ ЗАХОДІВ

У статті здійснено критичний огляд засад регулювання діяльності страхових компаній в Україні із врахуванням останніх законодавчих та нормативних змін. Проведено аналіз окремих показників діяльності страхових компаній на фоні цих же показників інших суб'єктів фінансового ринку та світових тенденцій. Оцінено виявлені тренди. Пояснено причини виявлених проблем та негативних тенденцій у динаміці обраних показників в контексті впливу на них регулюючих заходів.

Ключові слова: *страхова компанія, страхова діяльність, рівень проникнення страхування, страхова послуга, страховий ринок.*

Вергелюк Юлия Юрьевна,
кандидат экономических наук, доцент кафедры финансовых рынков
Университета государственной фискальной службы Украины

Верещака Богдана Юрьевна,
соискатель высшего образования второго (магистерского) уровня,
Университет государственной фискальной службы Украины

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ В УКРАИНЕ ПОД ВЛИЯНИЕМ РЕФОРМИРОВАНИЯ РЕГУЛИРУЮЩИХ МЕР

В статье осуществлен критический обзор основ регулирования деятельности страховых компаний в Украине с учетом последних законодательных и нормативных изменений. Проведен анализ отдельных показателей деятельности страховых компаний на фоне этих же показателей других субъектов рынка и мировых тенденций. Оценены обнаруженные тренды. Объяснены причины выявленных проблем и негативных тенденций в динамике избранных показателей в контексте влияния на них регулирующих мер.

Ключевые слова: *страховая компания, страховая деятельность, уровень проникновения страхования, страховая услуга, страховой рынок.*

Yuliia Verheliuk,
Ph.D. in Economics, Associate Professor, University of State Fiscal Service of Ukraine

Bohdana Vereshchaka,
University of State Fiscal Service of Ukraine

ACTIVITIES OF INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE UNDER THE INFLUENCE OF REGULATORY REFORM

The article provides a critical review of the principles of regulating the activities of insurance companies in Ukraine, taking into account the latest legislative and regulatory changes. Emphasis is placed on the importance of studying the impact of regulatory measures on the performance of insurance companies. The insurance companies effectiveness dependence on the regulatory measures effectiveness is emphasized.

The analysis of separate indicators of insurance companies activity against the same indicators of other subjects of the financial market and world tendencies is carried out, in particular: number of insurance companies in Ukraine against other subjects of the non-bank financial institutions market; assets of insurance companies in Ukraine against the background of

assets of non-banking financial institutions; the level of insurance penetration in Ukraine against the background of global data; the level of gross and net insurance payments in Ukraine against the same background of Poland; ROA indicator of insurance companies of Ukraine and Poland. The identified trends are assessed.

The reasons for the identified problems and negative trends in the dynamics of selected indicators in the context of the impact of regulatory measures on them are explained. Conclusions are made about the need for conceptual changes in the processes of regulating the activities of insurance companies using a stricter system of state regulation, which will bring the domestic market to a new qualitative and quantitative level.

The study was carried out on the border of the time range of the regulatory model change – 2017-2020, which necessitates further research in this area and comparison of the set indicators before and after the change of the regulatory model of the insurance market in Ukraine.

Keywords: *insurance company, insurance activity, insurance penetration level, insurance service, insurance market.*

Постановка проблеми. Регулювання діяльності страхових компаній відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності всієї страхової системи. Встановлюючи чіткі правила та норми, можна налагодити функціювання конкурентних фінансових установ.

Незважаючи на те, що страховий ринок України займає перше місце на ринку небанківських фінансових послуг, існує ряд проблем, що не дозволяють йому ефективно розвиватись та функціювати, серед яких: низька фінансова стійкість страховиків, висока вартість страховий послуг, часті випадки шахрайства на ринку, низький рівень довіри населення до вітчизняних страховиків та ін. Ключ вирішення більшості із цих проблем перебуває в площині злагодженості процесів регулювання діяльності страховиків, який ґрунтуватиметься на встановленні оптимального співвідношення інтересів держави та інших суб'єктів страхового ринку. Докорінне реформування системи державного регулювання страхового ринку в Україні створює необхідність нових наукових пошуків у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Чимало науковців присвятили свої праці вивченню регулювання діяльності страхових компаній та аналізу їх діяльності в розрізі окремих показників. Цікавими та ґрунтовними є дослідження А. Є. Буряченка, Н. М. Внукової, О. М. Залєтова, Я. Д. Крупки, С. В. Онишко, Л. С. Опешко, Н. Б. Пацурії, Л. О. Примостки, Н. В. Ткаченко, Т. В. Яворської та ін. Проте, недостатньо вивченим залишається аспект впливу регулюючих заходів на діяльність страхових компаній, що особливо актуально у зв'язку із зміною моделі регулювання страхового ринку в Україні.

Мета і завдання дослідження. Мета статті полягає у виявленні трендів діяльності страхових компаній, що визначаються регулюючими заходами. Досягнення мети забезпечується вирішенням завдань: критичного огляду засад регулювання діяльності страхових компаній в Україні із врахуванням останніх законодавчих та нормативних змін; аналізу окремих показників діяльності страхових компаній на фоні інших суб'єктів фінансового ринку та світових тенденцій; оцінки та пояснення динаміки обраних показників у контексті впливу на них регулюючих заходів.

Виклад основного матеріалу. Основною метою регулювання діяльності страхових компаній є побудова сильного страхового сектору, який здатний на якісне виконання покладених функцій – захист населення і бізнесу від можливих збитків у разі настання страхових подій. Це можливо забезпечити, якщо страхові компанії, що функціюють на ринку, є платоспроможними та фінансово стійкими, конкурентними. Лише такий ринок може підвищити економічне зростання України, при цьому не завдати шкоди фінансовій стабільності.

В Україні процес реформування системи регулювання фінансового ринку розпочався із прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [1] (так званий закон про «спліт»), згідно з яким з 01 липня 2020 р. Національний банк України стає регулятором та наглядовим органом на ринку страхування. Реформування системи регулювання страхового ринку також передбачено Стратегією фінансового сектору України до 2025 р. [2], де відзначено ключові позиції завдань розвитку ринку в рамках реформованої системи. Цією стратегією передбачено регулюванням страхової діяльності відповідно до Solvency II та принципів IAIS, забезпеченням правового регулювання страхових посередників.

30 червня 2020 р. повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, перейшли до Національного Банку України. В зв'язку з цим в структурі НБУ створено спеціальний підрозділ – Департамент нагляду за страховим ринком. В загальному вигляді регулювання діяльності страхових компаній в Україні буде спрямовано на посилення пруденційної складової та ризик – орієнтовану систему реагування на проблеми. Існуюча до цього система унеможливлює своєчасне виявлення ризиків діяльності компаній і призводить до зниження їх платоспроможності, а інколи навіть до їх виходу з ринку, а нова система буде оцінювати поточну і майбутню платоспроможність страхових компаній, що дозволятиме попередити ризики.

До способів регулювання діяльності страхових компаній в Україні відносяться ліцензування, нормативи та платоспроможність, пруденційний нагляд, захист прав споживачів та належна ринкова поведінка, фінансовий моніторинг, звітність та зовнішній аудит, припинення діяльності та вихід з ринку. Водночас інструменти регулювання, що можуть бути використані при цьому на даному етапі, перебувають в процесі реформування порядку їх використання в контексті поетапного впровадження Закону про «СПЛІТ».

Вітчизняне законодавство передбачає вектор орієнтиру на міжнародні стандарти регулювання діяльності страхових компаній в Україні. Реформування системи регулювання в Україні, яке передбачено «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [1], передбачає адаптацію та орієнтацію вітчизняних вимог до Директиви Європейського Парламенту та Ради № 2009/138/ЄС (Solvency II) від 25 листопада 2009 р., а саме вимог:

– капіталу і платоспроможності, технічних резервів, якості системи корпоративного управління та ризик-менеджменту;

– розкриття інформації, правил підготовки та складання регуляторної і фінансової звітності;

– ринкової поведінки та продажу страхових продуктів [3].

Незважаючи на думки науковців, які вважають що запровадження таких стандартів є за жорстким, враховуючи параметри страхового ринку України, їх використання дозволить підвищити конкурентоспроможність страховиків та матиме позитивне відображення на якості страхових послуг.

Для оцінки базових показників діяльності страхових компаній окремі з них слід аналізувати на тлі інших суб'єктів фінансового ринку, що дозволить зробити висновки, чи є ті чи інші тенденції загальноринковими чи притаманні лише страховому ринку.

Динаміка кількості страхових компаній відображає пропозицію інвестиційного капіталу у страховій сфері [4]. Кількість страхових компаній – пряме відображення привабливості цього бізнесу за певних конкретних умов. На рис. 1 відображено динаміку кількості страховиків на тлі інших суб'єктів ринку небанківських фінансових послуг.

Дані діаграми показують ритмічне зменшення кількості страхових компаній, які діють на ринку. Зважаючи, що динаміка по іншим суб'єктам ринку небанківських фінансових установ не є спадною, то слід зосередитись на причинах зменшення кількості саме страховиків. В аналізованому періоді зменшення кількості страховиків не є різким, як, наприклад, у 2015–2016 р. При цьому, кількість страховиків за 1 квартал зменшилась на 10 компаній, адже станом на 31 серпня 2020 р., за даними НБУ, на ринку діє 215 компаній (що на 10 компаній менше, ніж станом на кінець 1 кварталу 2020 р.) [6].

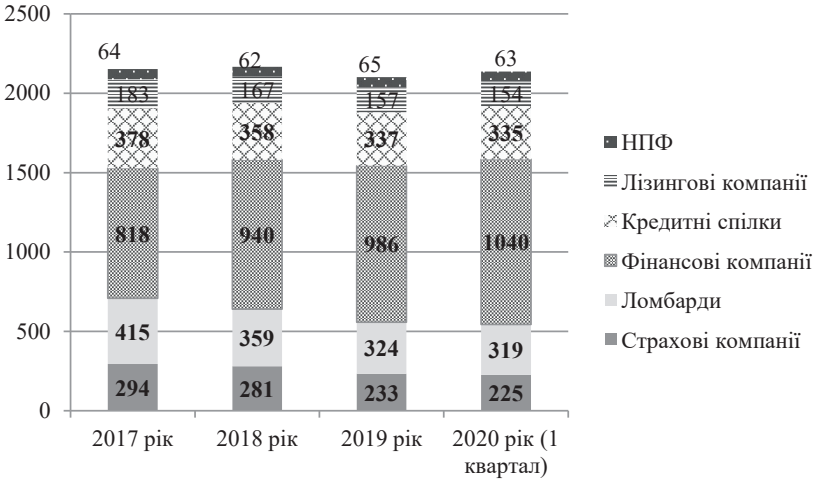

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні на тлі інших суб'єктів ринку небанківських фінансових установ у 2017–2020рр., од.

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

При цьому, примусового позбавлення ліцензії в цей період не було. Тобто, учасники ринку страхових послуг за власною ініціативою припиняють страхову діяльність. Проте, навряд зараз слід говорити про іншу природу зменшення кількості страховиків, а зокрема, посилення регулюючих заходів збоку держави.

Враховуючи ситуацію, що ознаками «ринковості діяльності» володіють не всі учасники ринку, тенденція, яка ілюструє зменшення страховиків на фоні збільшення вимог, не може вважатись негативною. За різними джерелами лише 55 % ринку можна вважати класичним ринком страховиків, інші ж 45 % страхових компаній створені з метою оптимізації оподаткування [7].

Проаналізуємо динаміку активів страхових компаній в Україні у 2017–2020 рр. (Рис. 2). Як видно з рисунку, сукупна тенденція по нарощенню активів суб'єктами фінансового ринку відображає зростання. В розрізі суб'єктів теж спостерігається зростання вартості активів. Проте, порівнюючи темп нарощення активів в розрізі зазначених суб'єктів, одразу видно, що страхові компанії ілюструють найменше значення. Фактично розмір активів залишається стабільно незмінним.

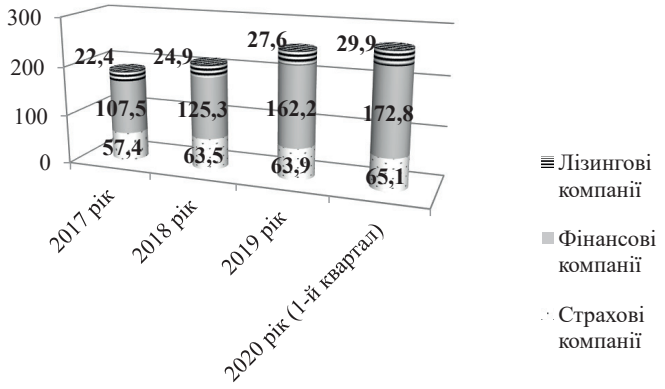

Рис. 2. Динаміка активів страхових компаній в Україні у 207-2020 рр. на тлі суб'єктів ринку небанківських фінансових установ, млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними [5].

У цей період не спостерігалось великого нарощення активів страхових компаній, особливо якщо здійснювати порівняння із іншими суб'єктами. Проте, варто зазначити, що така ситуація є наслідком введення в дію Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика [8]. Саме в аналізованому періоді відбулись нормативні зміни щодо обрахунку платоспроможності та достатності капіталу страхової компанії:

– з 31 грудня 2018 р. до 29 червня 2019 р. включно – застосовуються 30 % величини К (капіталу) та 30 % величини НЗП (нормативного запасу платоспроможності);

– з 30 червня 2019 р. до 29 червня 2020 р. включно – застосовуються 60 % величини К та 60 % величини НЗП;

– з 30 червня 2020 р. – застосовуються в повному обсязі величини К та НЗП.

Збільшення регуляторного тиску з боку держави змусило припинити діяльність ряду кептивних страхових компаній, що знаходить своє відображення на кількості страхових компаній. Саме поетапне посилення вимог дало змогу таким страховикам покинути ринок.

Одним із класичних показників, що характеризує поширеність страхування в межах певної країни є частка страхових премій у ВВП країни – рівень проникнення страхування. Він демонструє, наскільки активною є діяльність страховиків з огляду на економічну активність країни в цілому та вимірюється у відсотках. Порогове значення даного показника визначено Методикою й становить 8–12 % [9]. Дані діаграми ілюструють рівень проникнення страхування в Україні на фоні загальносвітового показника (Рис. 3).

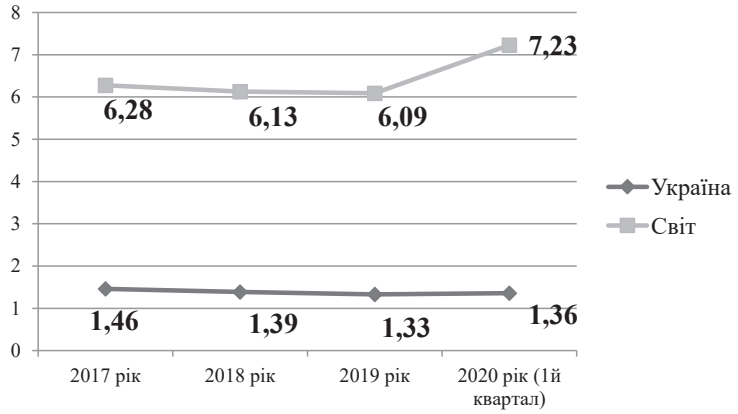

Рис. 3. Рівень проникнення страхування в Україні на фоні загальносвітових даних у 2017–2020 рр., %

Джерело: обраховано та побудовано автором на основі даних [10].

Рисунок демонструє, що рівень проникнення страхування в Україні залишається на дуже низькому рівні, і в порівнянні із 2017 р. зменшується. У 2017 р. показник в Україні становив 1,46, а в на початок 2020 р. знизився до 1,36. В загальному вигляді показник залишається незмінним та не зростає. У той же час, у світі коливається на рівні 6 % і, незважаючи на загальносвітові кризові явища, спричинені пандемією, показник продовжує зростати. За перший квартал 2020 р. значення проникнення страхування у світі становило 7,23. При цьому, варто підкреслити, в окремих країнах світу значення даного показника є значно вищим. Наприклад, Фінляндія – 11,7%, Нідерланди – 10,4%, Тайвань – 20,0%. Страхування життя у цих країнах фактично займає велику частку серед видів страхування, що не можна сказаними про Україну. Життя майже усього населення в цих країнах застраховане. Саме тому можна припустити, що регулюючі процеси в Україні не сприяють популяризації та поширенню страхування.

Продовжуючи питання стимулюючих ефектів, що повинні носити процеси регулювання діяльності страхових компаній, слід проаналізувати показник значення страхових виплат, який ілюструє стан покриття страхових ризиків у певний період. За допомогою цього показника можна припускати, чи реальні страхові ризики перекриваються страховими преміями, чи ні.

Діаграма (Рис. 4) ілюструє значення показника рівня страхових виплат в Україні на фоні даних Польщі. Показник в Україні залишається на невисокому рівні у порівнянні із світовим показником. Для прикладу наводяться дані Польщі, де рівень страхових виплат у 4 рази перевищує показник по Україні. Хоча позитивним залишається факт незначної зростаючої динаміки показника валових та чистих страхових виплат в Україні.

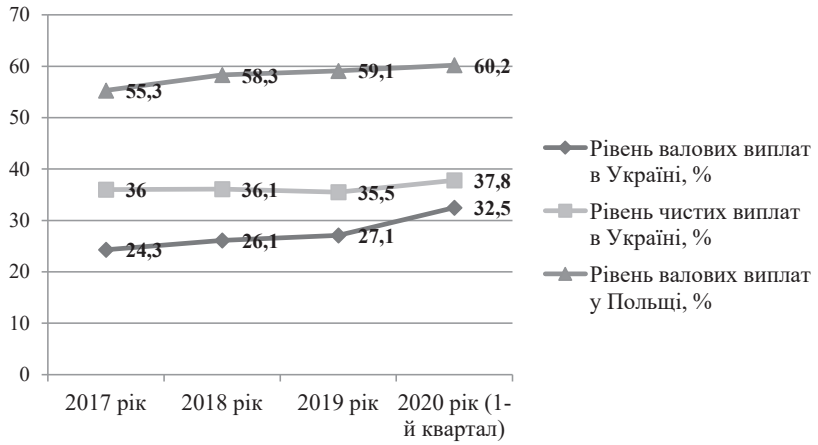

Рис. 4. Рівень валових та чистих страхових виплат в Україні на фоні показників Польщі у 2017–2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [5, с. 12].

Структура страхування в Україні та країнах ЄС суттєво відрізняється: так всюди в Європі спостерігається більша частка страхування життя. В Україні ж цей вид страхування, за яким страхові виплати лише питання часу, займають меншу частку. Проте, не слід зводити причини низького значення показника рівня страхових виплат лише до залежності від структури страхових послуг. Причини є і інші, зокрема – це низька платоспроможність вітчизняних страхових компаній та порушення ними доброчесності під час страхових виплат.

Такий низький рівень страхових виплат дозволяє отримувати великі прибутки вітчизняними страховиками. «Особливості законодавства створили величезні стимули використання страхових компаній для уникнення оподаткування. Подекуди ця діяльність комбінується з класичним страхуванням, зокрема фізичних осіб, що створює для них ризики. Адже в такому випадку страхові компанії не надто переймаються якістю послуг та забезпеченням власної фінансової стійкості» [11]. Саме тому в українській практиці поруч із класичними ознаками класифікації сегментів ринку страхування стали виокремлювати поняття «квазі ринок страхування», або «псевдо-ринок страхування». Наявність ряду наукових досліджень, що підтверджують викривлення цілей діяльності окремих страховиків у напряму оптимізації оподаткування, свідчить про неефективність процесів регулювання, що в кінцевому підсумку призводить до негативних макроекономічних наслідків.

Для оцінки прибутковості страхових компаній в усьому світі використовується показник рентабельності активів. Діаграма (Рис. 5) ілюструє динаміку показника ROA, розрахованому в середньому по ринку. Значення показника рентабельності активів в Україні у розрізі груп страховиків (страховики першого

квартеля – найменш прибуткові страхові компанії, страховики другого квартеля – найбільш прибуткові страхові компанії) демонструє різкі відмінності між значенням показника в залежності від успішності страховика. Це означає, що в Україні ринок переповнюють неефективні страхові компанії, які визначають ринкові тенденції, адже середнє значення показника ROA досить низьке, особливо якщо порівнювати із даними інших країн.

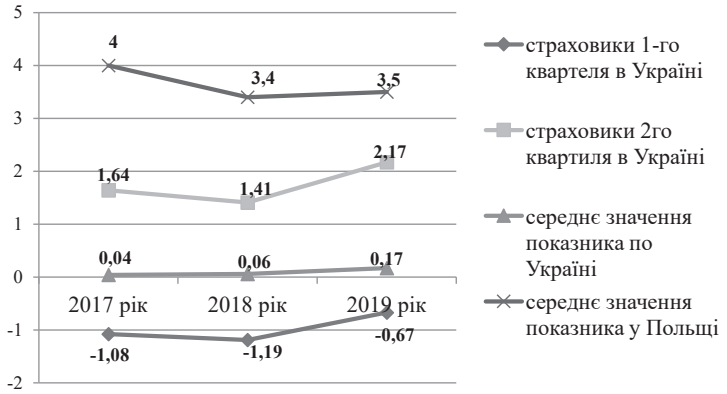

Рис. 5. Значення показника ROA страхових компаній України та Польщі у 2017–2019рр, %

Джерело: обраховано та побудовано автором за даними [5, с. 12].

На графіку представлені дані показника у Польщі, де показник у 2019 р. становив 3,5 %. В Україні в цей період показник середній показник становить 0,17 %. Навіть по найбільш прибутковим страховикам України показник вітчизняних страхових компаній значно нижчий показника у Польщі. Можна припустити, що наявність чи відсутність прямої залежності між показниками залучення страхових премій та отриманими прибутками ілюструє цілі функціювання страховика та ефективність процесів регулювання. Адже зі збільшенням залучення страхових премій прибутки страховиків у своїй сукупності повинні зростати.

Висновки. Таким чином, процеси регулювання діяльності страхових компаній безпосередньо впливають на ті чи інші параметри їх функціювання. Оцінку ефективності регулюючих процесів в Україні здійснено із використанням аналізу показників діяльності страхових компаній на фоні оцінки тих же параметрів діяльності інших учасників фінансового ринку або ж у порівнянні із даними зарубіжних країн. Гіпотетичне припущення щодо залежності більшості трендів у діяльності страховиків залежні від регулюючих заходів вдалось довести. Ідентифіковано ряд проблемних питань, які потребують нагального вирішення. Наразі страховий ринок України перебуває на етапі концептуальних змін процесів регулювання діяльності страхових компаній, де зміни, з однієї сторони, стосуються використання більш жорсткої системи державного регулювання, з іншої сторони – ці зміни повинні вивести вітчизняний ринок на новий якісний та кількісний рівень. Здійснювати оцінку цих змін, враховуючи, що дослідження проводилось саме на межі зміни моделі регулювання, поки що зарано. Особливо, слід врахувати, що ряд альтернативних заходів, які передбачаються, мають поетапний термін впровадження, а якщо брати до уваги умови пандемії, що вирує у всьому світі, то оцінку всього згаданого робити зарано. Це створює передумови для подальших наукових досліджень цього напрямку.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Закон України 12.09.2019 № 79-IX зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text (дата звернення: 23.09.2020).

Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo udoskonalennia funktsii iz derzhavnoho rehuliuvannia rynkiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy [On amendments to certain legislative acts on improving the functions of state regulation of financial services markets]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text [in Ukrainian] (23 veresen 2020).

2. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення: 24.09.2020).

Stratehiia finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku [Strategy of the financial sector of Ukraine until 2025]. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf [in Ukrainian] (24 veresen 2020).

3. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Біла книга : НБУ, 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4 (дата звернення: 24.09.2020).

Maibutnie rehuliuvannia rynku strakhuvannia v Ukraini: Bila knyha. NBU 2020. [Future regulation of the insurance market in Ukraine: White Book. NBU]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4 [in Ukrainian] (24 veresen 2020).

4. Богріновцева Л. М., Вергелюк Ю. Ю. Аналіз показників фінансової безпеки страхового ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2018. № 31. С.174–179.

Bohrinovtseva L. M., Verheliuk Yu. Yu. (2018). Analiz pokaznykiv finansovoi bezpeky strakhovoho rynku Ukrainy [Analysis of financial security indicators of the insurance market of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu.* [Scientific Bulletin of Kherson State University], №31. P.174-179.

5. Консолідовані звітні дані. Огляд страхового ринку. Національна комісія що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitni-dani.html (дата звернення: 10.10.2020).

Konsolidovani zvitni dani. Ohliad strakhovoho rynku. Natsionalna komisiia shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuvannia u sferi rynkiv finansovykh posluh. [Consolidated reporting data. Overview of the insurance market. National Commission for state regulation of financial services markets]. RL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitni-dani.html [in Ukrainian] (10 zhovten 2020).

6. Результати ліцензування та реєстрації фінансових установ Національним банком у серпні 2020 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-litsenzuvannya-ta-reyestratsiyi-finansovih-ustanov-natsionalnim-bankom-u-serpni-2020-roku (дата звернення: 10.10.2020).

Rezultaty litsenzuvannia ta reiestratsii finansovykh ustanov Natsionalnym bankom u serpni 2020 roku. [Results of licensing and registration of financial institutions by the National Bank in August 2020] URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-litsenzuvannya-ta-reyestratsiyi-finansovih-ustanov-natsionalnim-bankom-u-serpni-2020-roku [in Ukrainian] (10 zhovten 2020).

7. Нужен ли Украине сплит? Матеріали кругло столу «Финансовый клуб» 02.07.2018. URL: https://finclub.net/video-foto/kruglyj-stol-nuzhen-li-ukraine-split-onlajn-translyatsiya.html?fbclid=IwAR3QF8IGXwHJ27zxoqxRWD3pICKAsr8pchhlb02ywCtQny8gBy-EQn_uje4 (дата звернення: 15.10.2020).

Nuzhen li Ukraine split? Materiali kruglo stolu «Finansovyj klub» 02.07.2018r. [Does Ukraine need a split? Materials of the round table “Financial club” 02.07.2018] URL: https://finclub.net/video-foto/kruglyj-stol-nuzhen-li-ukraine-split-onlajn-translyatsiya.html?fbclid=IwAR3QF8IGXwHJ27zxoqxRWD3pICKAsr8pchhlb02ywCtQny8gBy-EQn_uje4 [in Russian] (15 zhovten 2020).

8. Про затвердження положення про обов’язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг № 850 від 07.06.2018 зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text (дата звернення: 15.10.2020).

Pro zatverdzhennia polozhennia pro obov’iazkovi kryterii i normatyvy dostatnosti kapitalu ta platospromozhnosti, likvidnosti, prybutkovosti, yakosti aktyviv ta ryzykovosti operatsii strakhovyka: Rozporiadzhennia Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuvannia u sferi rynkiv finansovykh posluh № 850 vid 07.06.2018 zi zminamy ta dopovnenniamy [On approval of the regulation on mandatory criteria and standards of capital adequacy and solvency, liquidity, profitability, asset quality and riskiness of the insurer’s Operations: Order №. 850 of the National Commission for state regulation in the field of financial services markets dated 07.06.2018 with amendments and additions]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text. [in Ukrainian]. (15 zhovten 2020).

9. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 року № 1277. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html (дата звернення: 23.10.2020).

Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 roku № 1277 [Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of economic development and trade of Ukraine dated 29.10.2013]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html. [in Ukrainian]. (23 zhovten 2020).

10. Insurance Handbook. op 10 Countries by Total Insurance Premiums Per Capita and Percent of Gross Domestic Product (GDP). URL: https://www.iii.org/table-archive/215756 (25 October 2020).

Insurance Handbook. op 10 Countries by Total Insurance Premiums Per Capita and Percent of Gross Domestic Product (GDP). URL: https://www.iii.org/table-archive/215756. (25 October 2020). [in English].

11. Звіт про фінансову стабільність НБУ. Червень 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H1.pdf?v=4 (дата звернення: 23.10.2020).

Zvit pro finansovu stabilnist NBU. Cherven 2020 [NBU Financial Stability Report]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H1.pdf?v=4. [in Ukrainian]. (23 zhovten 2020).

12. PIU Annual Report. URL: https://piu.org.pl/en/annual-piu-report (25 October 2020).

PIU Annual Report. URL: https://piu.org.pl/en/annual-piu-report (25 October 2020). [in English].

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Шумей Анна Олександрівна
ПОВЕДІНКОВІ АСПЕКТИ СПОЖИВЧОГО ВИБОРУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ 4

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Борейко Володимир Іванович
МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 11

Соколюк Галина Олександрівна
ЕКСПЛІКАЦІЯ СУТНОСТІ ДЕФІНІЦІЇ «РОЗВИТОК» СТОСОВНО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ 17

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЯМИ ТА ПІДПРИЄМСТВАМИ

Боровик Марина Вікторівна
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЗА РАХУНОК ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ РЕКОМЕНДАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ 26

Крикун Вікторія Андріївна
ҐЕНЕЗА ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ КОГНІТИВНОГО МАРКЕТИНГУ 31

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА КРЕДИТ

Валігура Тетяна Володимирівна
ДОХІД І БАГАТСТВО: ТЕОРЕТИЗАЦІЯ СУТНОСТІ ТА АСИМЕТРІЙ РОЗПОДІЛУ 40

Вергелюк Юлія Юріївна, Верещака Богдана Юріївна
ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ РЕФОРМУВАННЯ РЕГУЛЮЮЧИХ ЗАХОДІВ 50

Іванчук Наталія Володимирівна
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА 57

Ланьо Олександр Олександрович
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ СФЕРИ 62

Лютий Ігор Олексійович, Білявська Ольга Борисівна, Поляновський Гліб Аркадійович
ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД 68

Онишко Світлана Василівна, Федина Віта Віталіївна
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНІСНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 79

Соломка Яна Анатоліївна, Тидір Наталія Іванівна
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД 85

Ткаченко Наталія Володимирівна, Хуторна Мирослава Емілівна
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ БАНКУ НА ОСНОВІ ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ 90

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Антонюк Олена Ростиславівна, Мамонтова Наталія Анатоліївна
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЕТАПИ ТА МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ 100

Фабіянська Вікторія Юхимівна
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АУДИТУ НА ОСНОВІ ЯКІСНОГО ПІДХОДУ 107

CONTENT

CURRENT PROBLEMS OF ECONOMIC THEORY

Anna Shumei
CONSUMER CHOICE BEHAVIORAL ASPECTS IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY 4

ECONOMICS AND MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY

Volodymyr Boreiko
OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY 11

Galyna Sokoliuk
EXPLICATION OF THE ESSENCE OF THE DEFINITION "DEVELOPMENT"
IN RELATION TO SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS 17

ECONOMICS, MANAGEMENT OF SECTORS AND ENTERPRISES

Maryna Borovyk
IMPROVING THE QUALITY OF MANAGEMENT DECISIONS MAKING AT THE ACCOUNT OF USING
THE INTELLECTUAL RECOMMENDATION SYSTEM 26

Victoria Krykun
GENESIS AND ESSENCE OF COGNITIVE MARKETING 31

FINANCE, MONETARY CIRCULATION AND CREDIT

Tetyana Valigura
INCOME AND WEALTH: THEORIZATION OF ESSENCE AND ASYMMETRY OF DISTRIBUTION 40

Yuliia Verheliuk, Bohdana Vereshchaka
ACTIVITIES OF INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE UNDER THE INFLUENCE
OF REGULATORY REFORM 50

Nataliia Ivanchuk
FINANCIAL STATEMENTS AS AN INFORMATION SOURCE FOR THE FINANCIAL CONDITION
ANALYSIS AT THE ENTERPRISE 57

Oleksandr Lanyo
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC APPROACHES TO FINANCIAL DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION
ENTERPRISES 62

Ihor Liutyi, Olga Beliavskaiya, Hlib Polianovskyi
FINANCIAL AUTONOMY OF UNIVERSITIES: A HISTORICAL OVERVIEW AND INTERNATIONAL
EXPERIENCE 68

Svitlana Onyshko, Vita Fedyna
THEORETICAL APPROACHES TO DETERMINING THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS
OF THE ACCUMULATIVE COMPONENT OF PENSION SUPPORT 79

Yana Solomka, Natalia Tydir
TAX POLICY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY: ANALYTICAL REVIEW 85

Nataliia Tkachenko, Myroslava Khutorna
METHODOLOGY OF THE BANK'S BUSINESS STRATEGY FORMATION AND IMPLEMENTATION
ON THE BASIS OF A VALUE-ORIENTED APPROACH 90

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Olena Antoniuk, Nataliya Mamontova
ORGANIZATIONAL STAGES AND METHODOLOGICAL FEATURES OF THE AUDIT SERVICES PROVISION 100

Viktoria Fabiianska
THEORETICAL ASPECTS OF AUDIT DEVELOPMENT BASED ON QUALITATIVE APPROACH 107

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ» СЕРІЯ «ЕКОНОМІКА»

Науковий журнал (щоквартальник)

№ 18(46)

Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2020. № 18(46). 120 с.

Scientific notes of Ostroh Academy National University, «Economics» series: scientific journal. Ostroh : Publishing NaUOA, september 2020. № 18(46). 120 p.

Научные записки Национального университета «Острожская академия», серия «Экономика» : научный журнал. Острог : Изд-во НаУОА, сентябрь 2020. № 18(46). 120 с.

Головний редактор *Ю. В. Шулик*

Заступник головного редактора *Л. В. Козак*

Відповідальний редактор *О. І. Дем'янчук*

Комп'ютерна верстка *Н. О. Крушинської*

Художнє оформлення обкладинки *К. О. Олексійчук*

Коректор *А. О. Самсонюк*

Коректор англомовних текстів *Р. Т. Шулик*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 13.95. Наклад 100 пр. Зам. № 72–20.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «Times New Roman».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено ФОП видавець Свинарчук Р. В.
(свідоцтво РВ № 27 від 29 липня 2004 року).
Тел. (+38068) 68 35 800, e-mail: print35800@gmail.com.